

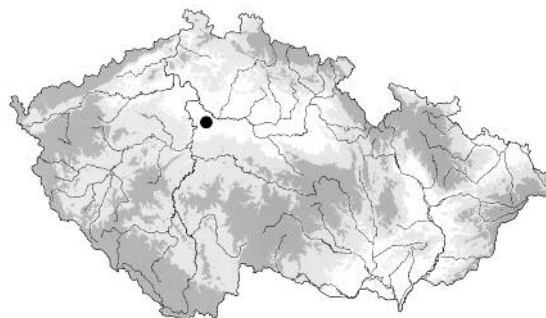
PRAVĚKÉ OSÍDLENÍ NA TRASE SILNIČNÍHO OBCHVATU LÍBEZNIC A OTÁZKA FOREM OBYDLÍ V OBDOBÍ ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ

Jan Turek

Předstihový archeologický výzkum na trase silničního obchvatu (celkem 2,4 km; *obr. 1*) obce Líbeznice (okr. Praha-východ) započal v listopadu 2008 a byl ukončen v květnu 2009. V první etapě skrývek byl nejprve zachycen obytný areál řivnáčské kultury, jehož součástí byly čtyři domy čtvercového půdorysu se zahloubenou podlahou a řadou drobných sloupových jamek podél stěn. Jedna z chat měla podlahu zapuštěnu do hloubky jednoho metru a ve své jihovýchodní části byla porušena nepravidelnou jámou, rovněž náležející řivnáčské kultuře. V zásypu této jámy byly odkryty dvě celé nádoby, jedna z nich byl typický džbán s rohatým uchem. V zásypu a na dně domu byly zachyceny stopy zpracování kostěných artefaktů a kamenné štípané i broušené industrie. Na dně, respektive na podlaze domu byly pozorovány tenké tmavé vrstvičky proložené světlou spraší. V této části skrývek bylo zachyceno ještě několik zahloubených objektů téhož stáří.

Druhá eneolitická komponenta se nacházela asi půl kilometru severně od řivnáčských domů. Byla tvořena asi dvěma desítkami sídlištních jam, včetně obilnic s kónickým řezem a plochým dnem, které lze datovat do salzmündské fáze kultury nálevkovitých pohárů (*obr. 2; 3*). Na dně jedné obilnice se zlomky typických salzmündských džbánů byl rovněž objeven kamenný sekeromlat salzmündského typu s obloukovým tělem, prohnutým tělem, bez postraní lišty. Ve stratigraficky jasně fixovaných kontextech sídlištních jam se salzmündskou keramikou byly nalezeny zlomky dalších tří exemplářů tohoto druhu sekeromlatů. V zásypu dvou sídlištních jam byly u dna odkryty kompletní kostrové pohřby dětí. V jednom případě šlo o dítě ve věku 7 let, ve skrčené poloze na pravém boku, bez zjevných milodarů (*obr. 4*). Tato komponenta byla provázena sloupovými půdorysy nejméně deseti domů, orientovaných dlouhou osou přibližně ve směru východ-západ (*obr. 5*), o délce do 23 metrů a šířce 6–7 metrů. Vzhledem k nálezům v některých sloupových jamkách, k pozorování horizontální stratigrafie a k absenci dokladů jiných chronologických komponent v tomto prostoru, lze předpokládat, že i tyto stavby spadají s největší pravděpodobností do období nálevkovitých pohárů (*Turek2010a; tjž 2010b*).

Další dokumentovanou komponentou byl jeden dětský pohřeb z období se šňůrovou keramikou (*Turek 2011*), vybavený amforou, pohárem, pazourkovým nožem a opukovým kulovitým mlatem. Výbava, uložení i orientace těla naznačují, že šlo o pohřeb chlapce. Komponenta zvoncovitých pohárů byla reprezentována dvěma usedlostmi s několika sídlištními objekty a shlukem sloupových jamek. Na tyto nálezy navazuje pohřební komponenta z období starší únětické kultury se čtyřmi kostrovými hroby a jeden kostrový pohřeb v natažené

Obr. 1. Silniční obchvat Líbeznice (okr. Praha-východ), výzkum 2008–2009. Nahoře: poloha lokality na mapě ČR

poloze naznak, který je snad laténského stáří (chronologické zařazení tohoto hrobu bude upřesněno po provedení radiokarbonového datování kosterních pozůstatků). Další komponentou v trase obchvatu byla halštatská zemnice a exploatační jáma. Zcela nedatovaný zůstává pravoúhle lomený příkop na jihozápadním okraji skrývek.

Přehled zjištěných komponent

- A – komponenta sídliště kultury nálevkovitých pohárů
- B – komponenta sídliště řivnáčské kultury
- C – pohřeb z období šňůrové keramiky
- D – komponenta sídliště období zvoncovitých pohárů
- E – pohřební komponenta únětické kultury
- F – komponenta štítarského sídliště
- G – komponenta halštatského sídliště
- H – laténský (?) pohřeb
- I – komponenta recentního (?) pravoúhlého příkopu

A – DLOUHÉ DOMY KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ

Nejvýraznějšími strukturami zachycenými výzkumem v Líbeznicích byly obdélné půdorysy dlouhých domů se sloupovou konstrukcí. Tato komponenta byla již předběžně představena (Turek2010b), proto

Obr. 2. Líbeznice, sídlištní keramika nálevkovitých pohárů

Obr. 3. Líbeznice, salzmündský džbán ze sídlištního kontextu

Obr. 4. Líbeznice, pohřeb dítěte na dně sídlištní jámy nálevkovitých pohárů, objekt č. 15

Obr. 5. Líbeznice, dům z období nálevkovitých pohárů

se zde omezují jen na stručná shrnutí. Datování dlouhých domů z Líbeznice je založeno jednak na prostorových vztazích k ostatním zahloubeným objektům s nálezy salzmündského stupně kultury nálevkovitých pohárů a téměř úplné absenci jinak datovaných komponent a dále na analogických rysech konstrukcí domů zaznamenaných již dříve v případě domů kultury nálevkovitých pohárů z Března a z Dolního Saska (viz *Turek 2010b*). Prostorové uspořádání většiny objektů kultury nálevkovitých pohárů v Líbeznici nasvědčuje tomu, že tyto objekty většinou respektovaly půdorysy domů a pravděpodobně s nimi vytvářejí současný obytný areál. Přinejmenším 10 struktur lze interpretovat jako půdorysy dlouhých domů. Jejich orientace byla usměrněna sedlem střechy od východu k západu. Nejúplněji zachované půdorysy domů měly rozměry 23 × 6 metrů (*Turek 2010b*, obr. 3) a 21 × 7 metrů. Prvně jmenovaný dům byl charakterizován osovou řadou sloupových jamek, které zřejmě souvisí se sloupy podpírajícími vaznici střechy. Druhý dům zase vykazoval stopy po sloupech, které byly zřejmě součástí příčných stěn členících dům na tři prostory.

Přímé analogie domů z Líbeznice byly v Čechách dokumentovány Ivanou Pleinerovou v Březně u Loun (půdorys 24 × 7 metrů, dům 88, výzkum v letech 1971–72, viz *Turek 2010b*, obr. 9; půdorys 33 × 6 metrů, dům 96, výzkum z roku 1977, viz *Turek 2010b*, obr. 10). V obou případech byla zachycena uprostřed stavby řada vaznicových sloupových jamek. Oba domy měly orientaci severozápad–jihovýchod (*Pleinerová 1990*). Dalším příkladem je zatím nepublikovaný nálezy z Kozel na Mělnicku, který M. Zápotocký rovněž datoval do období nálevkovitých pohárů (za informaci a posouzení nálezy okolností domů v Líbeznici děkuji M. Zápotockému). Také v jiných částech střední Evropy (Dolní Sasko, Slezsko a střední Německo) se doklady obytných staveb tohoto období objevují spíše ojediněle. Nálezy těchto staveb shrnula v syntéze období nálevkovitých pohárů Magdalena Midgley (1992, 317–341).

B – KOMPONENTA SÍDLIŠTĚ ŘIVNÁČSKÉ KULTURY

V první etapě skrývek byl nejprve zachycen obytný areál řivnáčské kultury, jehož součástí byly čtyři domy čtvercového půdorysu se zahloubenou podlahou a řadou drobných sloupových jamek podél stěn (obr. 6). Jedna z chat měla podlahu zapuštěnou do hloubky jednoho metru a ve své jihovýchodní části byla porušena nepravidelnou jámou rovněž náležející řivnáčské kultuře (obr. 7). V zásypu této jámy byly odkryty dvě celé nádoby, typické džbány s rohatým uchem (obr. 8; 9). V zásypu a na dně domu byly zachyceny stopy zpracování kostěných artefaktů a kamenné štípané i broušené industrie. Na dně, respektive na podlaze domu byly pozorovány tenké tmavé vrstvičky proložené světlou spraší. V této části skrývek bylo zachyceno ještě několik zahloubených objektů téhož stáří a druhá sídlištní komponenta zvoncovitých pohárů (2 jámy).

Obr. 7. Líbeznice, objekt č. 5, řivnáčská chata se zahloubenou podlahou, porušená současnou jámou 5/C

Obr. 6. Líbeznice, objekt č. 4, řivnáčská chata se zahloubenou podlahou

Obr. 8. Líbeznice, řivnáčský džbán z jámy 5/C

Obr. 9. Líbeznice, řivnáčský džbán z jámy 5/C

C – POHŘEB Z OBDOBÍ ŠŇŮROVÉ KERAMIKY

Tato komponenta již byla v úplnosti publikována v tomto ročníku Archeologie ve středních Čechách (Turek 2011), proto se opět omezím jen na stručné shrnutí. Obdélná hrobová jáma o rozměrech 163 × 120 cm obsahovala kostrový pohřeb ve skrčené poloze. Dochované zahloubení dna hrobu od povrchu skrývky bylo jen 20 cm, ale ani kostra ani keramické milodary nebyly poškozeny strojem při skrývce. Výplň tvořila šedohnědá kyprá hlína, která byla u stěn promíšena hručkami spráše a křemeny z podloží. Tělo nedospělého jedince (podle určení P. Beran-Cimbůrkové 9 let ± 3) bylo uloženo na dně, přibližně uprostřed hrobové jámy. Kostra spočívala na pravém boku, hlava orientována k západu. Paže byly v lokti ohnuty přibližně do pravého úhlu, takže obě předloktí směřovala kolmo od těla. Levé předloktí křížilo pravý humerus. Nohy byly středně skrčeny a lýtka silně přitažena. Za zády zemřelého stála dvouuchá amfora, nad hlavou, u západní stěny hrobu ležel pohár s hrdlem zdobeným otisky šňůry, 4,5 cm před obličejem pohřbeného byl drobný kamenný opukový mlat, uložený na boku, provrtem ve směru východ-západ a 12 cm od holeních kostí byl nalezen pazourkový nástroj.

D – KOMPONENTA OBYTNÉHO AREÁLU OBDOBÍ ZVONCOVITÝH POHÁRŮ

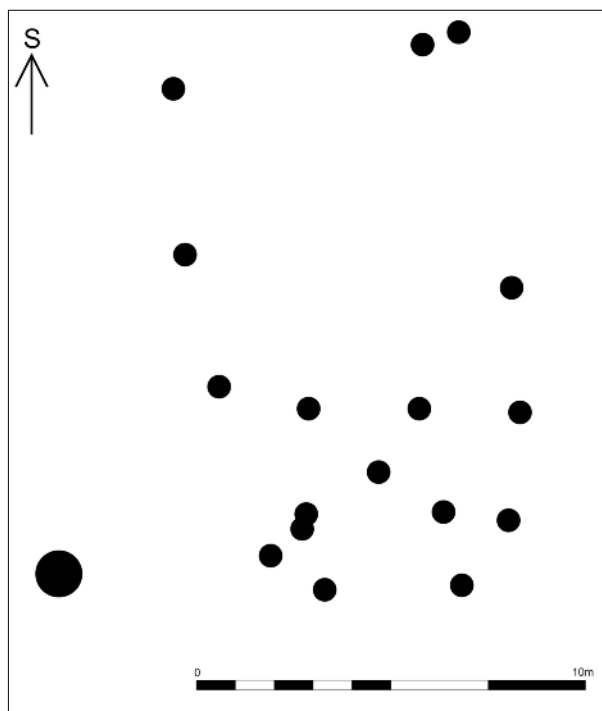
Asi 250 metrů severozápadně od obytného areálu nálevkovitých pohárů byla odkryta sídlištní jáma s nálezy z období zvoncovitých pohárů a nejméně 17 sloupových jam ve skupině usměrněné delší osou ve směru sever-jih (obr. 10). Prozkoumání výplní sloupových jamek bohužel neposkytlo žádný datovací materiál. Sloupová struktura může být do období zvoncovitých pohárů zařazena jen na základě nepřímých indicií. Domnívám se, že pro dataci struktury může být důležitá bezprostřední blízkost jedné sídlištní jámy kultury zvoncovitých pohárů, která kromě typické keramiky obsahovala také větší množství mazanice s otisky stavebních prvků, které mohou souviset právě s destrukcí nedalekého domu. Rovněž prostorová izolovanost této skupiny nálezů nenaznačuje možnou souvislost s jinou chronologickou komponentou. Podlouhle oválné uspořádání sloupových jamek však samo o sobě nedovoluje jednoznačně interpretovat strukturu jako stavbu domu.

Formy obydlí v období zvoncovitých pohárů

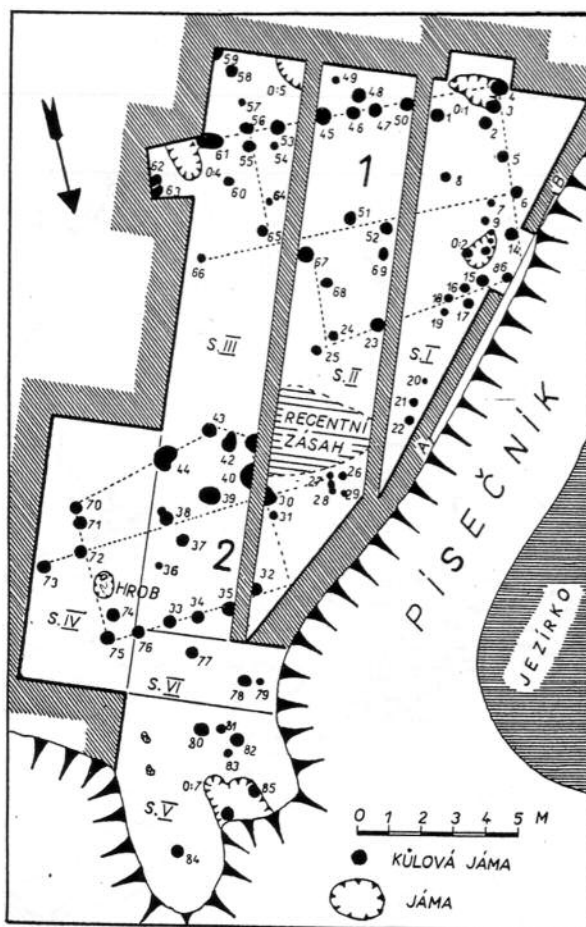
V této souvislosti je na místě zamyslet se, jaké jsou současné představy o podobě obytných staveb období zvoncovitých pohárů ve střední Evropě. Nedostatek jednoznačných dokladů způsobu konstrukce obytných staveb v závěru eneolitu vedl k hledání alternativních výkladů strategie sídlení v tomto období. Zvažovány byly lehké konstrukce s povrchním založením, sruby (Turek 2008) a pro období šňůrové keramiky dokonce život na vozech (Vencl 1994).

Dříve objevené zahloubené objekty pravoúhlých tvarů interpretované jako zemnice (Praha-Lysolaje a Jenštejn – Hájek 1936–38, 119–122, Abb. 1–2 a Praha-Hostivař – Mašek 1976) zřejmě nepředstavují běžný typ obydlí. Tyto objekty postrádají otopné zařízení a pokud by šlo o běžná obydlí, musely by být jejich doklady podstatně četnější. Nejnovější velkoplošné odkryvy na střední Moravě (Olomouc-Slavonín, Turek – Dvořák – Peška 2003) sice přinesly doklady jednoduchých linií kůlových/sloupových jam, žádná z nich však nemohla být interpretována jako součást půdorysu domu. V Čechách je třeba zmínit nálezy z Kozel na Mělnicku (obr. 11), kde byly zachyceny pozůstatky kůlových konstrukcí, snad pozůstatků domů, které jsou spojovány s pozdními zvoncovitými poháry, nebo s protoúnětickou kulturou (Zápotocký 1960). V Hostivicích u Prahy byly odkryty pozůstatky 2–3 sloupových konstrukcí, které jsou opět nepřímě datovány blízkými pohřby do období zvoncovitých pohárů (Hložek – Turek 2007). Zvláště stavba 2 (obr. 12) je orientací, rozměry, počtem i rozmístěním sloupových jamek, se stěnami do oblouku, téměř identická se strukturou z Líbeznic. Všechny zde diskutované případy jsou bohužel datovány jen nepřímě. Ani do budoucna však nelze očekávat nějakou podstatně jednoznačnější nálezovou situaci. I pokud by v jedné ze sloupových jamek byly objeveny ojedinělé zlomky keramiky zvoncovitých pohárů, nebo bylo z uhlíku nalezeného v její výplni pořízeno relevantní radiokarbové datum, nebyla by chronologická interpretace o mnoho jednoznačnější.

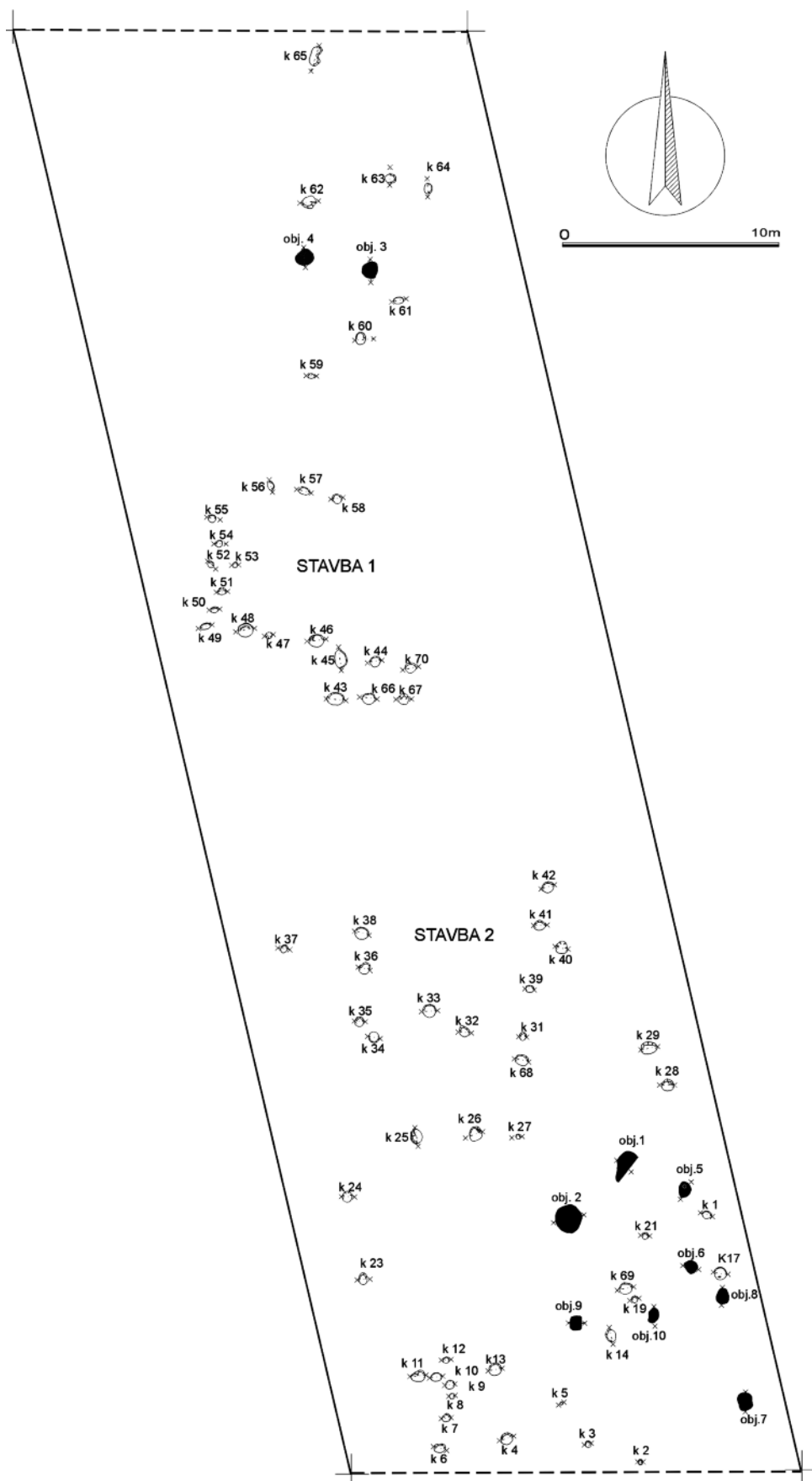
Nejbližší výrazná analogie sloupových konstrukcí ve východní provincii zvoncovitých pohárů pochází z Budapešti. Zdejší „lodovitě“ domy csepelské skupiny byly objeveny v posledních letech v lokalitách Szigetszentmiklós-Údülösor a Albertfalva. Dům lodovitého půdorysu ze Szigetszentmiklós měl sloupovou konstrukci (obr. 13; 14) o rozměrech 16 × 8 metrů (Endrödi 1998, Fig. 4–5). Jeho rekonstrukce byla experimentálně postavena ve skanzenu v Szazalombattě (obr. 15; 16). Rekonstrukce domu se vyznačuje velmi strmou

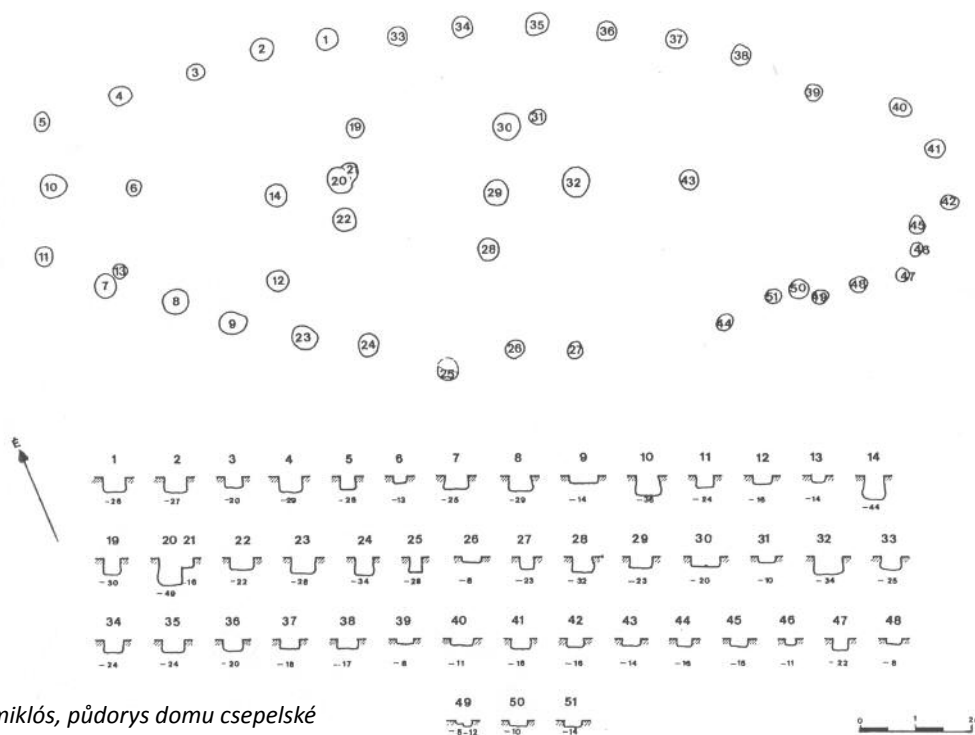
Obr. 10. Líbeznic, plocha s objektem období zvoncovitých pohárů a kumulací sloupových jam

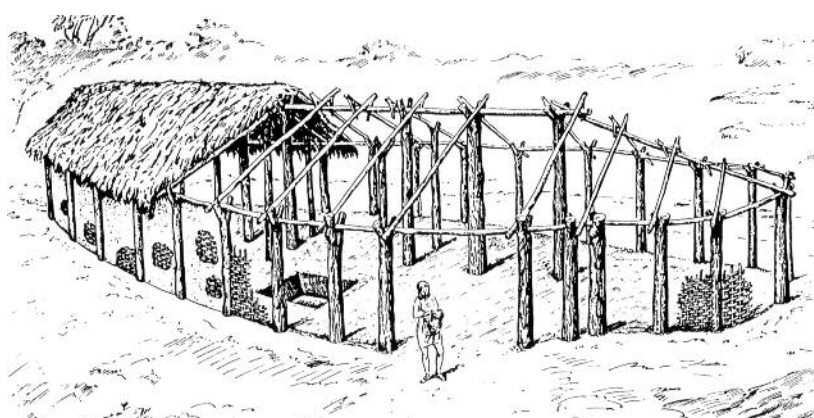
Obr. 11. Kozly (okr. Mělník), půdorysy dvou sloupových staveb z období zvoncovitých pohárů (podle Zápotockého 1960)

Obr. 12. Hostivice (okr. Praha-západ) Pohřebiště a sloupové konstrukce z období zvoncovitých pohárů (podle Hložka a Turka 2007)

Obr. 13. Szigetszentmiklós, půdorys domu csepelské skupiny zvoncovitých pohárů (podle Endrödi1998)

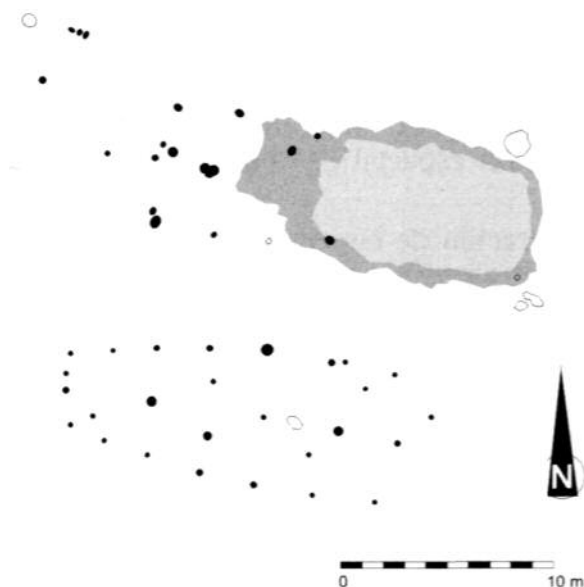

Obr. 14. Szigetszentmiklós, rekonstrukce domu csepelské skupiny zvoncovitých pohárů (podle Endrödi1998)

Obr. 15.–16. Rekonstrukce domu csepelské skupiny zvoncovitých pohárů ze Szigetszentmiklós ve skanzenu v Százalombatta (foto: P. Růžičková)

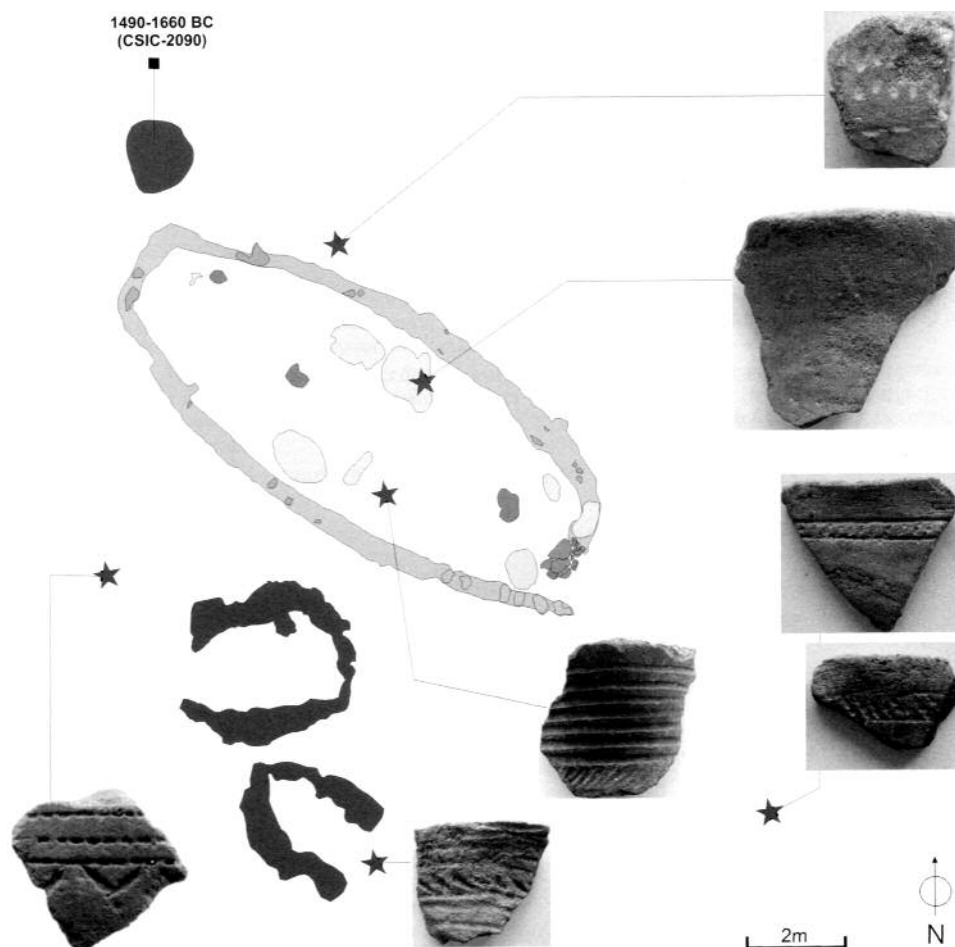
a vysokou sedlovou střechou, což bylo zřejmě dáno neobvykle zúženými čelními stěnami domu. Nálezy dalších 13 domů podobného charakteru pochází z Hunyadi János út v Budapešti-Albertfalvė (*Endrődi 2003a; 2003b*). Průměrná délka csepelských domů dosahuje 14 metrů, šířka staveb kolem 5 metrů. Zdá se, že „lodovitý“ půdorys je charakteristický pro domy období zvoncovitých pohárů v různých, mnohdy

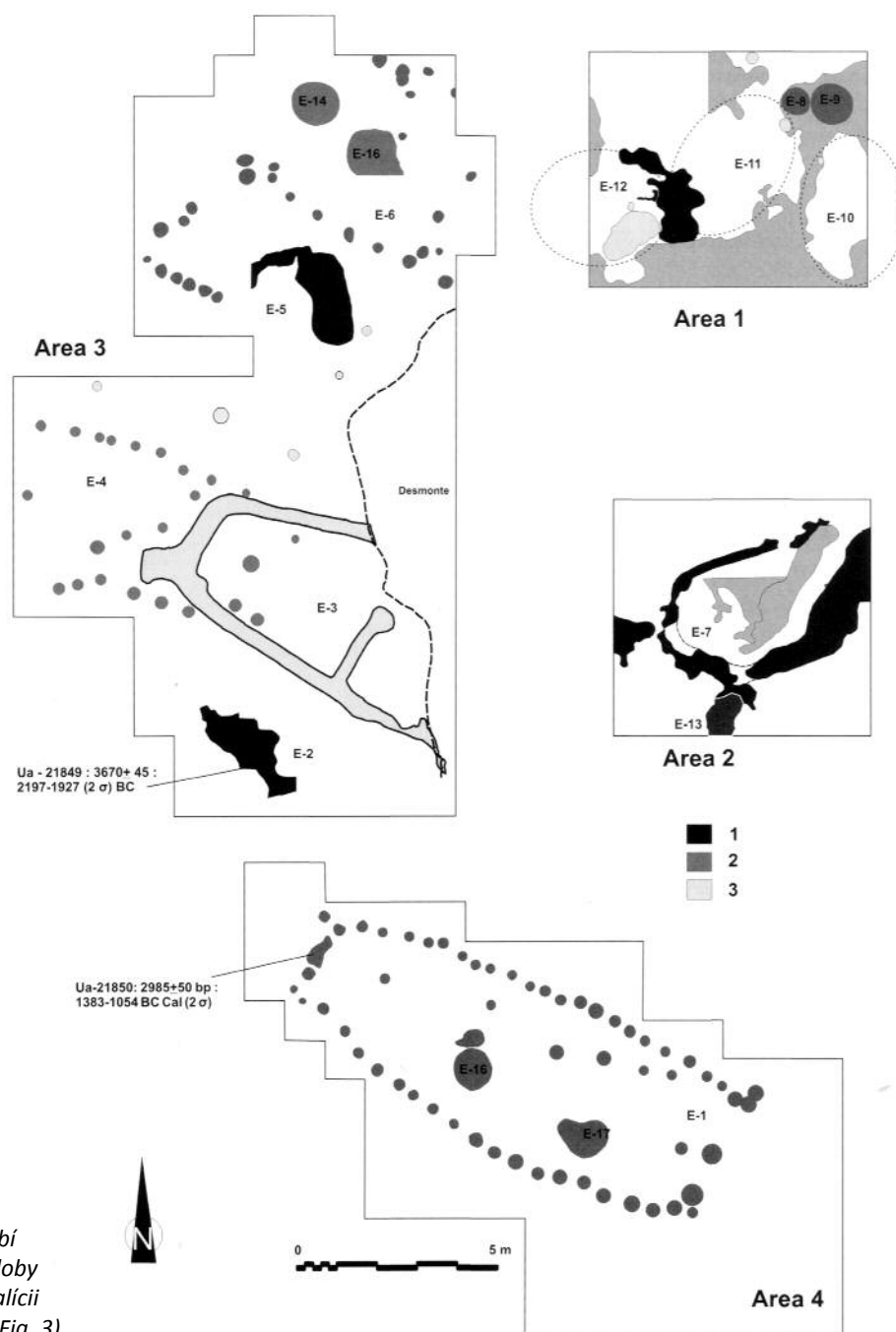
Obr. 17. Domy z období zvoncovitých pohárů z Myrhøj v Dánsku (nahore) a z Molenaarsgraaf v Nizozemsku (dole) (podle Piñeiro et al. 2011, Fig. 7)

vzájemně značně vzdálených regionech. Další typově nejbližší analogií je dům z nizozemského Molenaarsgraaf (*obr. 17 dole*), který je csepelským domům podobný jak svými rozměry 19,5 × 6 metrů, tak především svým „lodovitým“ tvarem (*Koojmanns 1973, 198, Fig. 72*). Další podobná struktura pochází z dánského Myrhøj. Zde byla stavba (Myrhøj-D) o půdorysu 14 × 7 metrů (*obr. 17 nahore*), orientována ve směru východ–západ a sloupová konstrukce byla kombinovaná s částečně zahloubenou podlahou (*Jensen 1973*). V této lokalitě byly odkryty ještě další dvě podobné stavby.

Nově byly podobné obytné struktury objeveny též v severozápaním Španělsku, v Galicii, v lokalitě Fuxiño, kde byla odkryta lodovitá stavba o rozměrech 12 × 5 metrů s orientací severozápad–jihovýchod (*Lojo 2011*). Na základě obvodového žlabu je pro stavbu předpokládána srubová konstrukce se sloupovými jámami ve dně žlabu. Datace objektu se zakládá na výskytu zdobené keramiky zvoncovitých pohárů v domě a jeho okolí, kde jsou však i struktury radiokarbonově datované do poloviny 2. tisíciletí před Kristem (*obr. 18*). Z Galicie pochází

Obr. 18. Dům z období zvoncovitých pohárů z Fuxiño v Galicii (podle Lojo 2011, Fig. 5)

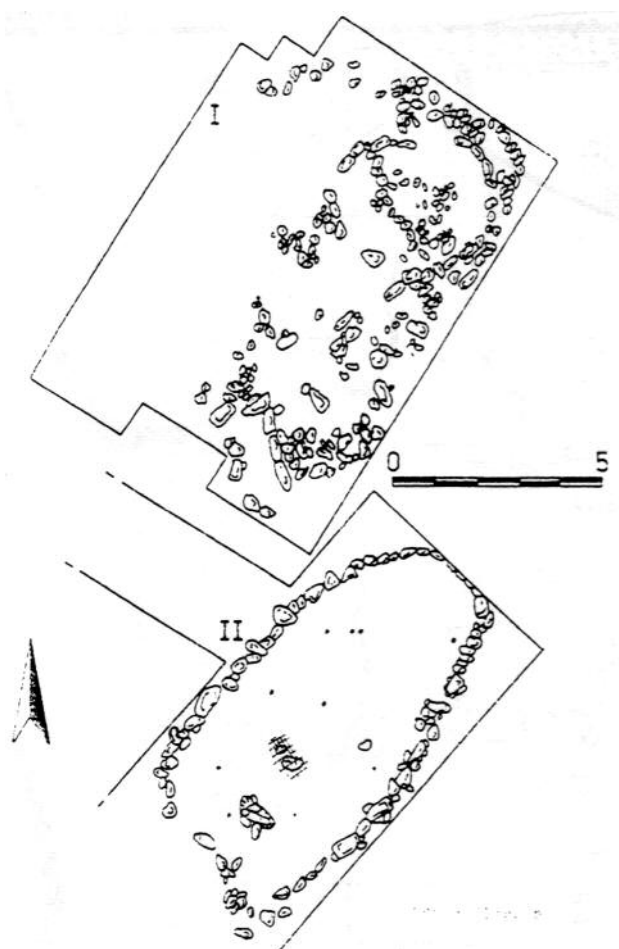

Obr. 19. Domy z období zvoncovitých pohárů a doby bronzové v Setepías v Galícii (podle Piñeiro et al. 2011, Fig. 3)

ještě další podobné loďovité domy, a to z lokality Setepías, kde je ale radiokarbonová data řadí na přelom 3. a 2. tisíciletí a do druhé poloviny 2. tisíciletí před Kristem (Piñeiro et al. 2011; obr. 19).

Tvarově podobné domy, ovšem v kamenném provedení, jsou známy také z kontextu zvoncovitých pohárů na Vnějších Hebridách ve Skotsku. Jde o dvě stavby orientované ve směru severovýchod–jihozápad (obr. 20), o rozměrech 8 × 5 metrů (Northton na ostrově Harris, Simpson 1971). Kamenné stavby se objevují rovněž v jižní Francii, tam, kde byl kámen tradičně nejběžnějším stavebním materiálem (např. Maupas-Gard, Roger 1992, Fig. 3).

Myšlenka dlouhého domu „loďovitého“ půdorysu byla zřejmě součástí fenoménu zvoncovitých pohárů, což by mohlo vysvětlovat jejich výskyt prakticky ve všech provinciích (středoevropské, západoevropské i jihoevropské) výskytu zvoncovitých pohárů. Jistě však existovaly různé regionální alternativy obytných staveb související s dlouhodobou kulturní tradicí některých regionů. Je pravděpodobné, že i komunity se zvoncovitými poháry v Čechách stavěly podobné domy a je jen otázkou času, kdy se podobné struktury jako v Hostivicích a Líbeznicích podaří jednoznačně identifikovat.

Obr. 20. Kamenné domy z období zvoncovitých pohárů v Northtonu na ostrově Harris ve Skotsku (podle Simpson 1971)

E – POHŘEBNÍ A SÍDLIŠTNÍ KOMPONENTA ÚNĚTICKÉ KULTURY

V jižní části obchvatu byla prozkoumána komponenta rozsáhlé exploatační jámy z období únětické kultury a současné pohřební komponenty se čtyřmi kostrovými hroby. Jde však pravděpodobně o 2-3 pohřební komponenty, nebo spíše o ojedinělé pohřební události rozptýlené v rozsáhlém prostoru narušeném trasou silničního obchvatu. Dva hroby byly umístěny blízko sebe v severní části obchvatu, v blízkosti salzmündských sloupových staveb.

Hrob 317 (*fototab. 19:1*) obsahoval kostrový pohřeb na pravém boku, hlavou orientovaný téměř k jihu. Pohřeb provázely tři nádoby staroúnětického rázu (*fototab. 19:2,3*) umístěné nad hlavou. Hrob 318 obsahoval kostrový pohřeb na pravém boku, hlavou orientovaný k jihu s mísou nad hlavou a džbánem před obličejem (*fototab. 19:6*). Mezi těmito hroby a dalšími dvěma izolovanými hroby byla vzdálenost 300 metrů a 1 kilometr. Byl to hrob č. 337 (*fototab. 19:4*), který obsahoval kostrový pohřeb na pravém boku, hlavou orientovaný k jihu. Za hlavou byla umístěna malá amfora. Na jižním okraji obchvatu byl pak odkryt hrob č. 383 (*fototab. 19:5*), který obsahoval dva kostrové pohřby následně umístěné nad sebou, oba ve skrčené poloze na pravém boku, hlavami k jihu. Nad hlavami byla uložena mísa.

F – KOMPONENTA ŠTÍTARSKÉHO SÍDLIŠTĚ

Štítarské nálezy pochází z přeložky kanalizace směrem na Měšice. Nálezy z několika desítek objektů jsou zatím zcela nezpracovány.

G – KOMPONENTA HALŠTATSKÉHO SÍDLIŠTĚ

Část halštatské zemnice a větší exploatační jámy se podařilo odkryt v prostoru salzmündského obytného areálu, nálezy jsou v současnosti ještě před zpracováním.

H – LATÉNSKÝ (?) POHŘEB

V prostoru obytného areálu nálevkovitých pohárů byl objeven také jeden kostrový pohřeb bez výbavy v natažené poloze nznak, hlavou orientovaný k severu. Pohřeb je snad laténského stáří, jeho chronologické určení ještě musí být ověřeno radiokarbonovým datováním.

I – KOMPONENTA RECENTNÍHO (?) PRAVOÚHLÉHO PŘÍKOPU

Zcela nedatovaný zůstává pravoúhle lomený příkop (*obr. 21*) na jihozápadním okraji skryvek. Objekt byl zjevně hloubený ručně, se šikmými stěnami, až hrotitým dnem. Zalomení příkopu není přesně v pravém úhlu a celá struktura pokračovala mimo skrytou plochu směrem k silnici na Zdiby. Výplň

příkopu tvořila jednolitá tmavě hnědá hlinitá výplň beze stop uhlíků, mazanice nebo jakýchkoliv jiných nálezů. Je otázkou, zda výkop nespojuje s nedalekou cihelnou. Objekt bohužel nelze funkčně ani chronologicky interpretovat, není vyloučeno ani jeho pravěké stáří.

Obr. 21. Líbeznice, pravoúhlý příkop neznámého stáří, v pozadí obec Líbeznice

LITERATURA

- Endrödi, A. 1998: Results of settlement archaeology in Bell Beaker Culture research in Hungary. In: Benz, M. – van Willigen, S. (eds.), *Some New Approaches to The Bell Beaker 'Phenomenon' Lost Paradise...?* British Archaeological Reports, International Series 690. Oxford, 141–160.
- Endrödi, A. 2003a: Characteristic elements of the settlement structure in the Early Bronze Age settlement at Budapest-Albertfalva. In: Kacsó, C. (ed.), *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen im karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den Benachbarten Gebieten. Ehrensymposium für Alexandru Vulpe zum 70. Geburtstag*, Baia Mare 10.–13. Oktober 2001, Bibliotheca Marmatia 2. Baia Mare, 151–165.
- Endrödi, A. 2003b: Present stage of BBC's research in Hungary (characteristics of settlement structure). In: Czebreszuk, J. – Szmyt, M. (eds.), *The Nordeast Frontier of Bell Beakers*, British Archaeological Reports, International Series 1155. Oxford, 265–276.
- Hájek, L. 1936–1938: Kulturní jámy s keramikou zvoncovitých pohárů, *Památky archeologické* 31, 119–122.
- Hložek, J. – Turek, J. 2007: Sídliště a pohřebiště z období zvoncovitých pohárů na katastru obce Hostivice, okr. Praha-západ, *Archeologie ve středních Čechách* 11, 177–194.
- Jensen, J. A. 1973: Myrhøj, tre hustomter med klokkebægerkeramik, *Kuml* 1973, 61–122.
- Koojimanns Louwe, L. P. 1973: The Rhine/Meuse Delta. Four Studies for its prehistoric Occupation and holocene Geology. *OMROL* 53/54.
- Lojo Vidal, M. 2011: O Fuxiño: Un asentamiento de la Edad del Bronce con Campaniforme. In: Prieto Martínez P. M. – Salanova, L. (eds.), *Las Comunidades Campaniformes en Galicia. Cambios sociales en el III y II milenios BC en el NW de la Península Ibérica*. Pontevedra, 31–38.
- Mašek, N. 1975: Sídlištní objekt kultury zvoncovitých pohárů v Hostivaři-Praha 10, *Archeologické rozhledy* 28, 18–30.
- Midgley, M. 1992: TRB Culture. The First Farmers of the North European Plain. Edinburgh.
- Pleinerová, I. 1990: Dva eneolitické dlouhé domy z Března, *Památky archeologické* 81, 255–274.
- Piñeiro Acuña, A. – Barbeiro Pose, V. – Prieto Martínez, P. 2011: Setepías (Cambados, Pontevedra), un ejemplo de arquitectura doméstica en la Edad del Bronce. In: Prieto Martínez, P. M. – Salanova, L. (eds.), *Las Comunidades Campaniformes en Galicia. Cambios sociales en el III y II milenios BC en el NW de la Península Ibérica*. Pontevedra, 13–24.
- Roger, J. M. 1992: La station de Maupas à Calvisson (Gard) et le Campaniforme en Languedoc oriental. In: *Le Campaniforme dans le Midi de la France*. Orgon, 49–54.
- Simpson, D. D. A. 1971: Beaker houses and settlements in Britain. In: Simpson, D. D. A. (ed.), *Economy and settlement in Neolithic and Early bronze Age Britain and Europe*. Leicester, 131–152.
- Turek, J. 2008: 5.3. Kultura zvoncovitých pohárů. In: Neustupný, E. (ed.), *Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit*. Praha, 147–169.
- Turek, J. 2010a: Pravěké osídlení na trase obchvatu Líbeznice v roce 2009. In: *Archeologické výzkumy v Čechách v roce 2009. Zprávy České archeologické společnosti, Supplément 78*. Praha, 8–9.
- Turek, J. 2010b: Doklady obytných staveb z období nálevkovitých a zvoncovitých pohárů v Líbeznicích u Prahy, *Praehistorica* 19, 415–430.

- Turek, J. 2011: Pohřeb dítěte z období šňůrové keramiky v Líbeznících, okr. Praha-východ, Archeologie ve středních Čechách 15, 183–189.
- Turek, J. – Dvořák, P. – Peška, J. 2003: Archaeology of Beaker settlements in Bohemia and Moravia. An Outline of the Current State of Knowledge. In: Czebreszuk, J. – Szyt, M. (eds.), The Northeast Frontier of Bell Beakers. British Archaeological Reports, International Series 1155. Oxford, 183–207.
- Vencl, S. 1994: K problému sídlišť kultury s keramikou šňůrovou, Archeologické rozhledy 46, 3–24.
- Zápotocký, M. 1960: Sídliště kultury zvoncovitých pohárů u Kozel na Neratovicku, Památky archeologické 51, 5–26.

PREHISTORIC SITES ALONG THE MOTORWAY BYPASS OF LÍBEZNICE. QUESTION ON INTERPRETATION OF BELL BEAKER DWELLING STRUCTURES

During the construction of a motorway bypass of Líbeznice (District Prague-east) the rescue excavation (2008–2009) produced archaeological evidence of a distinctive chronological sequence of early Eneolithic Period to the Early Bronze Age habitation and funerary components. The habitation/settlement components consist of the late TRB (Salzmünde phase), Řivnáč Culture, Bell Beaker Period, Únětice Culture, Štítary and Hallstatt Culture. Isolated funerary contexts belong to the Corded Ware and early Únětice Period. Amongst the most important discoveries are ground plans of at least eight post constructions of long houses, orientated in east–west direction. Analogical for such features in Bohemia are two TRB long houses from Březno near Louny (Pleinerová 1990) and yet unpublished feature from Kozly near Mělník (M. Zápotocký, pers. com.). Unfortunately not very clear traces of possibly long post construction were excavated close to the Bell Beaker settlement pit, which was full of construction daub. The evidence of Bell Beaker dwellings is also very rare in Bohemia and yet unclear. There are another two sites currently known from Bohemia, Kozly (Zápotocký 1960) and Hostovice, structure very similar to the one from Líbeznice (Hložek – Turek 2007). An inspiration for the quest for the Bell Beaker post dwelling structures may be the recent discoveries from the Budapest region (Szigetszentmiklós, Albertfalva), where there were excavated several post-construction houses of the Bell Beaker Csepel group, which are of boat-shape ground plans (Endrödi 1998; 2003a; 2003b). Such boat shaped houses of the Bell Beaker period are also known from very distant regions of Europe, such as Galicia, Denmark and Scotland. It may be well possible that this type of constructions was a part of the Beaker Package in a broad sense and as such yet another uniform element uniting European regions with different cultural and economic background.

Fig. 1. Motorway bypass of Líbeznice, excavations 2008–2009

Fig. 2. Líbeznice, the TRB settlement pottery

Fig. 3. Líbeznice, Salzmünde type jug from the settlement context

Fig. 4. Líbeznice, a child burial in the TRB settlement pit No. 15

Fig. 5. Líbeznice, the TRB house

Fig. 6. Líbeznice, feature No. 4, a Řivnáč Culture sunken floor hut

Fig. 7. Líbeznice, feature No. 5, a Řivnáč Culture sunken floor hut, partly cut by a contemporary pit 5/C

Fig. 8. Líbeznice, Řivnáč type Jug from pit 5/C

Fig. 9. Líbeznice, Řivnáč type Jug from pit 5/C

Fig. 10. Líbeznice, an area with a Bell Beaker settlement pit and accumulation of post holes

Fig. 11. Kozly (Mělník District), Bell Beaker post structures

Fig. 12. Hostovice (Prague-west District) A Bell Beaker cemetery and post constructions

Fig. 13. Szigetszentmiklós, a groundplan of the Bell Beaker Csepel Group house

Fig. 14. Szigetszentmiklós, a reconstruction of the Bell Beaker Csepel Group house

Fig. 15.–16. A reconstruction of the Bell Beaker Csepel Group house from Szigetszentmiklós in the Open air museum at Százalombatta

Fig. 17. The Bell Beaker houses from Myrhøj, Denmark and from Molenaarsgraaf v Netherlands

Fig. 18. The Bell Beaker house from Fuxiño, Galicia

Fig. 19. Bell Beaker and Bronze Age houses from Setepías, Galicia

Fig. 20. Bell Beaker stone houses from Northton, Isle of Harris, Scotland

Fig. 21. Líbeznice, a rectangular ditch of unknown period, the Líbeznice village in background

Photographic plate 19. Líbeznice. 1 – Únětice Culture burial No. 317; 2, 3 – jugs from the Únětice Culture burial No. 317; 4 – Únětice Culture burial No. 337; 5 – Únětice Culture burial No. 383, with a supplementary burial; 6 – Únětice Culture burial No. 318

(English by J. Turek)